

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Кафедра ПСИХОЛОГІЇ

На правах рукопису

НЕДОСТУПОВА АЛІНА ВІКТОРІВНА

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ В
ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Спеціальність 053 Психологія
(код) (назва спеціальності)

Освітня програма Психологія
(назва)

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра

Науковий керівник:
**Чердніченко Олексій
Миколайович,**
кандидат економічних наук

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол засідання кафедри

№ 6 від 01.02.2022

Завідувач кафедри

Людмила ПРІСНЯКОВА

(підпис)

(І'мя, ПРІЗВИЩЕ)

Дніпро, 2022

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Кафедра	психології
Освітній ступінь	бакалавр
Спеціальність	053 психологія
Освітня програма	психологія

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри психології

Людмила ПРІСНЯКОВА

 Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

(підпис)

«10» лютого 2022 року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Недоступова Аліна Вікторівна

(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

1. Тема роботи _____ «Психологічні особливості агресивної поведінки в підлітковому віці».

2. Науковий керівник _____ кандидат економічних наук, доцент

Чередніченко Олексій Миколайович

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

3. Строк подання роботи на кафедру _____ 14.02.2022р

4. Мета _____ кваліфікаційної вивчення особливостей агресивної роботи

поведінки підлітків, та дослідити причини її формування; виявити

закономірності прояву агресивності в підлітковому віці, а також

встановлення взаємозв'язку між :талем сімейного виховання.

5. Завдання _____ випускної кваліфікаційної роботи

1. Визначення феномену агресії та її меж.

2. Визначення нормативної оцінки агресії.

3. Визначенні детермінації агресії.

6. Консультанти розділів роботи _____

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Олексій Череніченко	28.09.2021	24.10.2021
Теоретичні розділи	Олексій Череніченко	15.10.2021	27.12.2021
Емпіричні розділи	Олексій Череніченко	15.10.2021	19.10.2021
Аналіз та практичні рекомендації	Олексій Череніченко	11.11.2021	11.11.2021
Список використаних літературних джерел	Олексій Череніченко	15.11.2021	16.11.2021
Підготовка доповіді та презентації	Олексій Череніченко	20.01.2022	20.01.2022
Поляння кваліфікаційної роботи	Олексій Череніченко	19.02.2022	19.02.2022

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1.	Вступ	Жовтень 2021р.	виконано
2.	I Розділ	Листопад 2021р.	виконано
3.	II Розділ	Грудень 2021р.	виконано
4.	III Розділ	Січень 2022 р	виконано
5.	Робота в цілому	Лютий 2022р.	виконано

Науковий керівник

Людмила ПРИСНЯКОВА

(підпис)

Здобувач вищої освіти

Аліна НЕДОСТУПОВА

(підпис)

Дата видавання завдання 29.09.2021 р

Анотація

Психологічні особливості агресивної поведінки в підлітковому віці.

здобувана вищої освіти Недоступової Аліни Вікторівни.

Ця дипломна робота присвячена вивченню та дослідженню актуальної теми сьогодення - психологічним особливостям агресивної поведінки в підлітковому віці.

Об'єкт дослідження: психологічні особливості агресивної поведінки в підлітковому віці.

Предмет дослідження: агресивна поведінка підлітка.

Метою дослідження є вивчення особливостей агресивної поведінки підлітків та дослідити причини її формування; виявити закономірності, а також встановити взаємозв'язок між проявами агресивної поведінки та стилем сімейного виховання.

Гіпотеза: підлітковий вік, в якому найбільш сильним проявом є агресія.

Робоча гіпотеза:

1. Чим більш фрустрований підліток, тим вище стан його агресивності.

2. Чим вище тривожність підлітка, тим більше його агресивність.

В процесі написання цієї роботи було розглянуто наступне:

- загальне розуміння поняття агресії;
- визначення феномену агресії та її меж;
- визначення нормативної оцінки агресії;
- пошук детермінант агресії, дослідження факторів, що мають домінуючий вплив на прояв підліткової агресивності.

Було використано такі методи та методики дослідження:

1 . Аналіз змісту психологічних, соціальних, етнологічних досліджень проблеми агресії.

2. «Опитувальник дослідження рівня агресивності» А.Басса та Е.Дарки.

3 . Проективний метод депривації структурних зв'язків самосвідомості В.С. Мухіної.

4. Шкала особистої тривожності А.М. Прихожан.

5. Дослідження тривожності Ч.Спілбергера (адапт.Ханіна).

6. Фрустраційні реакції С.Розенцвейга.

Також, в якості доповнення ,ми використовували метод включного спостереження, де фіксували факти проявів агресії підлітків ,спонтанно виникаючих бійок.

Результати даної роботи підтверджують обидві робочі гіпотези.

Структура роботи: труд складається з вступу, трьох розділів, заключення та списку використаних джерел.

Полігон дослідження: дослідження проводилось на базі громадської організації «Рух Психологи За Мир та Відродження» та ЗОШ №37 м.Дніпро. В дослідженні взяло участь 123 учні:63 дівчини і 60 хлопців.

Особистий внесок магістранта: було зроблено наступні публікації:

1. Психологічні особливості агресивної поведінки в підлітковому віці.
2. Психологічні особливості саморозвитку сучасної жінки.

Структура роботи: робота складається із вступу, трьох розділів-двох теоретичних та одного практичного, висновків, списку літературних джерел та додатків.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	11
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ АГРЕСІЇ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ.....	15
1.1. Агресивна поведінка та її психологічні межі.....	15
1.2. Агресія як феномен та її дослідження.....	32
1.3. Підлітковий вік, загальна характеристика.....	48
1.4. Агресивна поведінка підлітка, як феномен сепарації.....	66
РОЗДІЛ II. МЕТОДОЛОГІЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЇ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ.....	74
2.1. Стратегія дослідження.....	74
2.2. Методи дослідження...	
РОЗДІЛ III. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЇ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ.....	106
3.1. Аналіз дослідження.....	106
ВИСНОВКИ.....	116
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ	
ПОСИЛАННЯ.....	119

ВСТУП

З середини 60-х років тема агресії стала однією з найактуальніших спочатку на Заході, а потім і в нашій країні. Сьогодні ЗМІ називають цю тему «інтригуючою», а саме XXI століття - «століттям, що занепокоєно насильством». Аналіз психологічної і соціально-філософської літератури з ~~ є леми людини свідчить про те, що питання, пов'язані з людською агресією, і висувують на перші ланки безліч досліджень, та дослідників.

Більшість експертів наполягають, що тільки поведінка, яка включає навмисну шкоду живим істотам, може розглядатися як агресія, а також як «дія лани, що характеризується демонстрацією переваги в силі або застосуванням сили проти інших людей ...».

У сімейному середовищі, в спілкуванні, в діалозі різних поколінь : відбувається реальне формування психіки дітей і в той же час, як також істотно змінюється психічне життя батьків. У сучасному світі сім'я часто опиняється на роздоріжжі соціально-економічних проблем суспільства.

У сучасній науці досить вивченою можна вважати тему агресії в підлітковому віці, але ж залишилось ще багато пробілів.

Актуальність роботи обумовлена наступними обставинами:

1 . Проблема агресивної поведінки останнім часом стала, мабуть, найбільш значущою в психології розвитку. Перш за все, це пов'язано зі збільшенням агресії та насильства серед населення в цілому та в підлітковому середовищі : зокрема.

2. Агресивна поведінка підлітків є однією з загальних проблем, які турбують сучасне суспільство. Підлітковий вік відноситься до особливого кризового періоду онтогенезису, пов'язаного з інтенсивним психофізіологічним розвитком, емоційною нестабільністю, імпульсивністю, підвищеною вразливістю, особливою чутливістю до впливу навколишнього середовища, поняття «криза» по відношенню до підліткового віку використовується не /-КИ для вираження тяжкості, болю перехідного стану від дитинства до дорослого життя, але і для пояснення особливостей

агресивної поведінки підлітків.

Методологічна основа дослідження. Ця теза зосереджена на глобальних ідеях, встановлених у сучасній психології ХХ століття, про розвиток і вивчення особистості через «привласнення матеріальної і духовної культури» суспільства. Ця ідея визначає розуміння агресії не тільки як її: логічно визначеного явища, але і як соціально визначене явище.

Теоретичною основою дослідження було поняття феноменології розвитку зугтя особистості Б. С. Мухіна, згідно з якою людина формується і існує як : діальна одиниця і як унікальна особистість. У нашому дослідженні агресія - вглядається як форма поведінки, яка є відображенням соціальних очікувань, а її ж внутрішньої позиції підлітка.

Метою дослідження є вивчення особливостей агресивної поведінки - щлітків, та дослідити причини її формування; виявити закономірності прояву ігзесивності в підлітковому віці, а також встановлення взаємозв'язку між :талем сімейного виховання.

Об'єкт дослідження: психологічні особливості агресивної поведінки у дшлітковому віці

Предмет дослідження: Агресивна поведінка підлітка.

Гіпотеза: Підлітковий вік характерний як вік у якому найбільш сильним проявом є агресія.

Робоча гіпотеза:

1. Чим більш фрустрований підліток, тим вище стан його агресивності.
2. Чим вище тривожність підлітка, тим вище його агресивність.

Задачі дослідження: проблема загального розуміння агресії, висуває наступні задачі:

Перша задача пов'язана з визначення феномену агресії та її меж. Тому що досить психологів немає єдиної думки на це явище.

Друга задача: визначення нормативної оцінки агресії. Існує потреба і -ичнити: завжди агресія є негативною, асоціальною. Може агресія бути « - .труктивною, мати гідну основу.

Третя задача: полягає у визначенні детермінації агресії. Треба

ретельно з'ясувати, які фактори (біологічні, соціальні) мають домінуюче значення на дитячу агресію.

Методи та методики дослідження:

1. Аналіз змісту психологічних, соціологічних, етнологічних досліджень проблеми агресії;
2. Спосіб виявлення показників і агресивних закономірностей за допомогою «Опитувальник дослідження рівня агресивності Басса-Дарки»;
3. Проектний метод позбавлення структурних зв'язків самосвідомості (Пекіна В.С., К.А. Хвостова)
4. Шкала особистої тривожності (А.М. Пригожая)
5. Дослідження тривожності (Ч.Д. Спілберг, адаптація Ю.Л. Ханіна)
6. Фрустраційні реакції С. Розенцвейга.

Результати дослідження були математично оброблені. В якості доповнення ми скористувалися методом включеного спостереження, де і фіксували факти агресії підлітків, та рефлексивні звіти хлопчиків та дівчат про спонтанно виникаючих бійках, та про бійки, як спосіб проведення часу.

Наукова новизна дослідження є у методологічному підході до дослідження агресивної поведінки підлітків. Наше дослідження розглядало агресивну поведінку підлітків, у контексті культурних, історичних та соціально- економічних змін. В той же час, агресивна поведінка, розглядалась у контексті особистісної позиції.

Практична значущість нашого дослідження складається у можливості застосування наших висновків при психодіагностичній та корекційній роботі з підлітками. Теоретична частина може бути застосована у віковій психології.

Структура роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів, заключення та списку використаних джерел.

ВИСНОВКИ

Аналіз наукової літератури, присвяченої вивченню детермінант агресивної поведінки, дозволяє зробити висновок, що агресія людини багато в чому визначається внутрішнім становищем індивіда, ставленням до агресії як нормальною, допустимою і необхідною формою поведінки.

Внутрішнє становище індивіда визначає ставлення людини до агресії як прийнятний або неприйнятний засіб задоволення потреби, де вирішальним стає вибір поведінки, співвідношення мотивів, умов і засобів.

Агресія - поведінка, спрямоване на заподіяння шкоди, до повного знищення особини або будь-якого предмета.

Агресія виникає як реакція людини на різні фактори, які викликають дискомфорт у людини. Стан агресії супроводжується гнівом, ворожістю, ненавистю та іншими негативними емоціями. Людська агресія переслідує різні цілі.

Крім агресії існує поняття «агресивність», яке відрізняється від агресії тим, що це риса характеру, а агресія, в свою чергу, є станом людини в певний момент.

Коли людина агресивна, відповідно, проявляє агресивну поведінку. Цей термін визначається по-різному в різних психологічних теоріях. Є принаймні дві точки зору з цього питання:

- Агресія - це наслідувана потреба людини або тварини. (С. Фрейд)
- Агресія - це реакція, набута в процесі навчання. (Теорія соціального авчання).

Найактуальнішою темою в цей час є підліткова агресія. Підлітки - це юди, які перетинають межу між дитинством і дорослим віці, і саме в цей омент вони майже повністю змінюють себе і свій світ. Підлітковий вік не росто називається «перехідний», «складний», «переломний момент», за цими ірмінами можна зробити висновок, що процеси розвитку в цей період дуже складні і важливі.

Абсолютно всі звичні дитині якості змінюються. Природно, людині

може /ти важко впоратися зі змінами в житті. Всі різні, і всі по-різному реагують на зовнішні події. На жаль, з огляду на різноманітність факторів, що впливають на ізоляцію людини, буває, що деякі підлітки проявляють агресію в дуже сильній ірі, а іноді це призводить до жахливих наслідків.

Методологічна основа дослідження, була нами розроблена на ґрунті теоретичного дослідження.

Були підібрані методики емпіричного дослідження, які відображають дані, поставлені перед нами.

Метою дослідження було вивчення особливостей агресивної поведінки підлітків, та дослідити причини її формування; виявити закономірності прояву агресивності в підлітковому віці, а також встановлення взаємозв'язку між рівнем сімейного виховання. Також ми дослідили кореляції між агресією та тривожністю і фрустрацією.

Результатом дослідження стало:

Гіпотези висунуті нами на початку дослідження, а саме

Підлітковий вік характерний як вік у якому найбільш сильним проявом є агресія.

Робоча гіпотеза:

1. Чим більш фрустрований підліток, тим вище стан його агресивності.
2. Чим вище тривожність підлітка, тим вище його агресивність.

Висунуті гіпотези підтвердилися. Непряма агресія корелює з тривожністю (0.562). Це свідчить про те, що чим вище рівень тривожності у молодших підлітків, тим вище рівень непрямой агресії. Але фрустрація, корелює з рівнем фізичної агресії (0.412), що свідчить: чим вище рівень фрустрації, тим вище рівень фізичної агресії.

Середні підлітки мають інші показники. А саме: якщо вище рівень тривожності, тим вище рівень фізичної агресії (0.361). Але фрустрація визиває зростання рівня непрямой агресії (0.368).

Старші підлітки мають найвищі показники по вербальній агресії (0.414). Чим вище рівень тривожності, тим вище рівень вербальної агресії.